

Rysslands dagfjärilar i stort bokverk

Tuzov, V. K. (ed.). *Guide to the Butterflies of Russia and adjacent territories (Lepidoptera, Rhopalocera). Vol. 1. Hesperidae, Papilionidae, Pieridae, Satyridae.* PENSOFT Series Faunistica. 480 sid. 29 x 21 cm. ISBN 954-642-018-2. Pris 1180,- DKK från Apollo Bøger.

Ryssland! Få länder väcker sådana känslor av historiepräglad fascination och samtidigt en sådan nyfikenhet. Till någon del inte minst skräckblandad. Den väldiga ryska kontinenten rymmer vidunderliga landskap och vidder och en fantastisk flora och fauna. För västeuropeiska entomologer som vidgat sina vyer t.ex. till zoogeografiska frågeställningar har det alltid varit naturligt att vända blickarna just österut. De stora svårigheterna för västerlänningar att kunna resa i landet, att kunna komma i kontakt med ryska entomologer och inte minst att kunna förstå språket har tvevelsutän bidragit till att landet för oss tett sig så avlägset och exotiskt.

Efter Sovjetunionens fall har ryska entomologer fått möjligheten att kunna publicera litteratur på västeuropeiska förlag och på engelska och på så sätt kunnat nå en betydligt bredare läsekrets. Under 1990-talet har vi som exempel berikats med en genomarbetad Geometridae-katalog över hela f.d. Sovjetunionen (Jaan Viidalepp, 1996), checklistor över olika grupper spinnare och svärmarare har publicerats i olika tidskrifter och far och son Lukhtanov publicerade 1994 en gedigen bok om den nordvästasiatiska dagfjärilsfaunan (Herbipoliana, vol. 4). Dessutom har flera internationella samarbetsprojekt i syfte att kartlägga hela den palearktiska faunan kunnat inledas, nu senast med den alldeles nyligen utkomna volymen om de palearktiska glasvingarna (Arita et al. 1999). Denna viktiga utveckling är givetvis mycket glädjande och med stor säkerhet ännu bara i sin början. Flera stora monografiska verk om den palearktiska Lepidopterafaunan lär vara på väg.

Den nu utkomna delen av *Guide to the Butterflies of Russia and adjacent territories* är den första av två planerade som behandlar dagfjärilsfaun

nan i hela Ryssland och alla de tidigare staterna i f.d. Sovjetunionen, dvs från Baltikum till Kamtjatka-halvön, Sakhalin och Kurilerna. De åtta författarna V.K. Tuzov, P.V. Bogdanov, A.L. Devyatkin, L.V. Kaabak, V.A. Korolev, V.S. Murzin, G.D. Samodurov och E.A. Tarasov tillhör några av de främsta specialisterna på de ryska dagfjärilarna. De har under arbetets gång studerat praktiskt taget varje originalpublikation och faunistisk förteckning och de har dessutom gått igenom huvuddelen av landets museisamlingar liksom samlingarna hos åtskilliga amatörentomologer. Tack vare detta arbete har det lyckats författarna att kunna sammanfatta i stort sett all tillgänglig baskunskap om arternas systematik, utbredning, biologi m.m. Detta innebär att det är första gången i Rysslands historia som något motsvarande verk om hela den ryska kontinentens dagfjärilsfauna ges ut. En bedrift av rang!

I bokens början behandlas på 29 sidor områdets naturgeografiska indelning och på 52 färgfotografier illustreras landets fantastiska rikedom på naturtyper. En rik historisk resumé på drygt 60 sidor följer därefter som ger en intressant läsning av alla de mest framträdande ryska lepidopterologernas arbeten och stora upptäckter. Detta avsnitt ger en mycket bra bild av hur flera av dem arbetade, reste och vad de publicerade. Avsnittet är skrivet med ett påtagligt mått av vördnad för de enorma ansträngningar som ligger bakom den kunskap som dagens ryska lepidopterologer idag förfogar över. Grupp fotografiet från 1995 på medlemmar ur Moskvas del av ryska entomologiska sällskapet förstärker denna känsla, man kan känna den okuvliga vilja och stolthet som dessa personer hyser att lära känna det vidsträckta landets insektsfauna.

På 79 fotografiska färgplanscher avbildas i naturlig storlek samtliga 449 arter i Hesperidae, Papilionidae, Pieridae och Satyridae. Totalt avbildas inte mindre än 1645 monterade exemplar på planscherna och för huvuddelen av alla arter på båda könen och undersidorna för alla relevanta grupper. I boken beskrivs fyra gräsfjärilar som nya för vetenskapen. Man kan förstås diskutera det lämpliga i att nybeskrivningar görs i annat än

i fackgranskade periodika.

Planscherna håller en hög kvalitet — alldeles tillräckligt hög för att alla arternas karaktärer ska synas väl. Ska man dock vara petig har färgplanscherna inte den där allra skarpaste briljansen och klarheten vi numer vant oss vid i flera av den senaste tidens utgivna fjärilsböcker. Detta förtar emellertid inte alls helhetsintrycket av verket: det är verkligen en imponerande bok.

Texterna behandlar kortfattat tylokalteten, utbredningsområdet, olika underarters namn och respektive utbredningsområden, habitat och biologi, snarlika arter omnämns, taxonomiska kommentarer som emellanåt påvisar behovet av systematiska revisioner av artgrupper eller andra kommentarer och som är mycket värdefulla. Knappast förvånande kan man konstatera att kunskapen om flera arter fortfarande är minst sagt knapphändig. Föredömligt nog anges också referensen till varje ursprungsbeskrivning.

Lite uppgifter och statistik kan ge en intressant inblick i den fortfarande trots allt otillräckligt kända ryska dagfjärilsfaunan. Ett belysande exempel kan vara att V. Lukhtanov så sent som 1997 publicerade en ny och klart avvikande underart av *Parnassius apollo* från Kazakstan i en tysk tidskrift väl medveten om den ”namninflation” i underarts- och andra namn som arten med berättigad kritik orsakat genom tiderna. Den har inte hunnit behandlas i denna bok. Vidare har efter år 1900 inte mindre än 81 av de arter som behandlas i boken (18%) beskrivits som nya för vetenskapen och antalet nybeskrivna arter eller underarter av dagfjärilar har från seklets början ökat i jämn takt med ca 12 nybeskrivningar årligen. Tar man dock hänsyn till de enorma ryska arealerna och de utomordentliga svårigheter som ryska entomologer haft, och fortfarande har, att arbeta under blir det förstås mera förståeligt för oss i Västeuropa. Här blir det stor uppståndelse så fort en ny dagfjärilsart beskrivs. Det finns givetvis ingenting som tyder på att den ryska artstocken nu skulle vara färdigstuderad utan vi kan förstås invänta flera överraskningar, inte minst i den kommande andra volymen.

Med detta bokverk är det nu alltså möjligt att kunna greppa stora delar av den palearktiska

dagfjärilsfaunan, kvar står dock till exempel den mycket artrika kinesiska faunan som börjat bearbetas mer systematiskt t.ex. av japanska entomologer.

Läsaren möter i boken åtskillig intressant information. Hur många kände exempelvis till att vår omhuldade transpalearktiska *Lopinga achine* har en över stora delar av den ryska kontinenten sympatrisk dubbelart i *L. deidamia* (Eversmann, 1851)? Eller att släktet *Hyponephele*, närmast oss företrädd i Baltikum av *H. lycaon* (Rottemburg, 1775), förekommer i området med i dagsläget 43 kända och ofta mycket närbesläktade arter? Släktet *Oeneis* förekommer hos oss i tre arter, *O. norna*, *O. bore* och *O. jutta* men i Ryssland i hela 24 arter, flertalet starkt påminnande om *O. bore/norna*. I Västeuropa med de forna Öststaterna förekommer 13 arter tillhörande släktet *Colias*, höfjärilar, av vilka många är mycket färggranna arter. I denna bok redovisas för Ryssland hela 32 arter av släktet, flera bedövande färgstarka! Släktet *Parnassius* företräds i Ryssland av 29 arter, i Västeuropa av blygsamma tre. På samma sätt kan jämförelserna fortsättas och det är lätt att utbrista i ett ”Västeuropa, släng dig i väggen!”.

Boken är således mycket fantasieggande och det är med uppriktigt glädje den recenserar här. Åran och den riktigt stora glädjen tillfaller emellertid de ryska författarna och alla deras kollegor: de bor i ett land som är fantastiskt stort, rikt och variationsrikt och fortsatta undersökningar har alla förutsättningar att kunna lägga i dagen åtskilliga nya taxa och andra intressanta biologiska och zoogeografiska data. Inte minst spirar ett naturvårdsengagemang hos de ryska entomologerna, återstår att se om detta i framtiden vuxit sig så starkt att det kan stå emot kommande exploaterings och markomvandlingsintressen.

Författarna är att storligen gratulera till denna framgång, för oss västeuropeiska entomologer är böcker av detta slag verkligen fina instrument för fascination och drömmar om exotiska entomologiska resmål. Vad ska manne volym 2 innehålla?

Nils Hydén